

45b, 44ss.).

No és pas impossible que s'hi relacioni el cat. antiq. *patac*, *patacó*, nom d'una moneda de pes fort, a base del cop fort que es faria donar a la moneda per provar si era de bona llei, si bé és explicació mediorement versemblant en l'aspecte semàntic i encara menys en el cronològic, vist que la moneda es documenta molt sovint des de mj. S. xiv a Provença i des del XIII (*patacca*) a l'Alta Itàlia; en tot cas és falsa l'etimologia aràbiga de Müller admesa per Dozy (d'on Eguilaz i *AlcM*), car és el recent nom aràbic el manllevat del romànic, veg. l'article del DCEC/DECH (PATACA-PATACÓN). En català ja hi ha alguna dada d'aquest *patac* en el S. xiv: «*patachs*, a for de 17 sous 6 drs. per liura», a. 1339; en llengua d'oc s'ha conservat, més vivaç que entre nosaltres, el record popular dels «*patacs*» encunyats pels papes d'Avinyó, amb l'emblema de la clau de Sant Pere: «per un sòu barbacan, per un *patà* de clau ---», *Calendau* (= «un liard papalin», ix, 26.3).

¹ Ens malfiarem una mica d'aquest subratllar tant el matís sorollós, perquè vol fer-ho venir del grec *πάταγος* «gros bruit, fracàs», idea naturalment a descartar. —² En la impressió onomatopeica col·laboren, amb el sec final *-ák*, els esclats de les dues oclusives consecutives *p* i *t*. Aquestes, sense aquell, hi són també en una onomatopeia anàloga, ja més independent, el verb *patà* 'picar la bugada amb picador' que HMeyer anota en el llgd. garonenc (VKKR vi, 60: Verfeil, Castelmaurou i Cepet), ²⁵ i que continua al Sud fins a Tolosa, Castras i Castelnau d'Arri (FEW viii, 41a10f.ss., aquí en la inadmissible barreja amb els derivats francesos de *patte*). És útil, però, de tenir-ho en compte, perquè ens fa present que no deixarien de cooperar en la creació de *patac*, el tipus *patte*, i força més encara el del cat. *petar* 'esclatar', 'rompre bruscamment i brogiodosa'.

Patata, V. *patata* i *patac* *Patacada*, V. *patac* i *patata* *Patacaire*, V. *patac* *Patacar*, V. *patata* *Patacó*, *patacot*, V. *patac* *Patada*, V. *pota* *Patafi* 'cosa mal feta, esguerro', menys corrent que *pitaifi* en aquest sentit (en el qual el recordo oït una dotzena de vegades a gent vella de Bna., Girona etc., 1915 ---), V. *epitaifi* +*Patafol*, perduda la nota d'aquest mot, que trobo en una llista de mots oïts a l'Alt Emp. (Boadella, 1939): el poso perquè s'aclareixi (només vaga memòria que deien un *patafoll* per cosa de poc valor: potser encreuament d'un derivat d'AFOLLAR amb un de *pet* o de *patafi*?, tanmateix cf. *patoll*) *Pataia*, V. *patarra* *Pataixa*, V. *patata* *Pataleta* cast. (DECH PATA, n. 8) *Patallida*, V. *pagellida* *Patallot* i *patanada*, del grup de PALTADA, PANTÀ i cast. PATARATA *Patamoll*, V. *pati* *Patana*, V. *patata* *Patanada*, V. *patallot* *Patanera*, *patanes*, V. *patata* *Patanter*, potser està per *petanter de *petant* (part. de *petar*), però més aviat extret del fr. *courir la prêtantaine* 'anar d'aventures, córrer-la', i les seves variants, com el fr. dial. *pertantaille* 'collar de picarols' (per als quals

veg. l'article del Bloch-W.), car allò es diu *roudà la patante(i)no* en oc. modern (TdF) *Patapam*, *patapim*, *pataplum*, *pataplum*, V. *patac* *Patapelut*, V. *pota* *Pataquer*, *-era*, *-eral*, *-eria*, V. *pataquet* <*paquetet* *Pataqueta*, V. *patata* *Pataranya* 'parietària, morella roquera' <*paratània <*parietària* *Patarata*, V. *patada* *Patarota*, potser de *petar* 'rompre' > 'esmicoladures' *Patarra* (també *petarra*) i *pataia* 'mentida': s'hi sumen *petar* 'fer cosa menyspreable' amb *patarata* (mots it. dial. anàlegs, DECH iv, 429, n. 2) *Patarràs*, V. PATARATA (DECH, n. 3) *Patarri*, manllevat de l'oc. mod. *patari*, que és alteració de *calharinus* 'heretge' *Patarró*, V. *pota* *Patarrufa*, V. *petó* *Patarruga*; sembla resultar d'un encreuament d'*arruga* (o *berruga*?) amb una denominació com la cast. *pata de gallo* «arruga con tres surcos que con los años se forma en el ángulo externo de cada ojo»; *pastarruga* potser és això alterat per *pasta* (o malentès de Grieria) *Patarunes* encreuament de *pastalluna* (PASTA) amb *petarina*

Patastoi (Collsacabra *AlcM*), potser manllevat d'una forma occitana, on podria resultar d'una combinació de *potestat* (i *podesta*) «puissance, pouvoir» amb *estoi* variant d'*estug* «réservoir»; «réduit, cachette»; cf. un *poder* de 'gran quantitat' (*AlcM* ii, § 6), i oc. mod. *patastelo* «crécelles». El 1964, amb Mn. P. Ribot, vam sentir a *patastógi* a un vell pagès de Riells de Montseny, que vaig anotar com entès en el sentit de «en desordre, en daltabaix», però després m'escriví el meu respectat amic que el pagès li ho havia aclarit com «en abundor, que n'hi ha molt», i pronunciat a *potastoi*. Per a un altre enllaç etimològic, que sembla més segur, veg. *tabustoll* id. (TABUIXAR).

³⁵ PATATA, del cast. *patata*, on resulta d'un encreuament del cast. americà *papa* id., provinent del quítxua *papa* id., amb *batata* 'moniato', mot antillà, probablement rebut del taíno de Santo Domingo. □ 1.ª doc.: 1803, tots dos en Belv.¹

Que a *batata* remetia a *patata*, però oblidà de fer aquest article. Per a l'origen i història dels tres mots, remetem als articles BATATA i PAPA III del DCEC i DECH, i a la bibliografia que hi donem. Té importància cabdal el fet, documentat allà, que fins al S. XVIII la patata va ser un vegetal molt poc conegut a Espanya, al qual fins a llavors no se li donà altre nom que el de *papa*; en estendre-se'n hi el conreu i el consum, es produí el canvi de *papa* en *patata*, degut a una confusió d'aquell amb *batata* 'moniato'. Però avui encara no es diu altra cosa que *papa* a tota l'Amèrica de llengua castellana, i aqueix mot és encara l'usat a les Canàries, i a molts punts d'Andalusia i de la Manxa.

Tot això explica la confusió que es produí entre *papa* i *batata*, que Belvitges i les primeres eds. de Lab. encara donen senyals de no distingir bé. També contribuï aqueixa introducció forastera, i en data moderna, al naixement en català de formes alterades. D'aquestes donarem algunes dades, que tenim de primera mà.

Patata és la forma usada des de l'Ebre fins a la Plana de Castelló. Ho tinc anotat de Tortosa, Benifallet